

SPECIMEN ACADEMICUM
DE OBSERVANTIA,

QUOD

CONS. AMPL. FAC. PHIL. ACAD. ABOËNS.

PRÆSIDE

ANDR. JOH. LAGO,

Theol. Doct. Philos. Praët. Prof.. P.O. Imp. Ord. de
S:t Wolodimiro in IV Classe Equite,

PRO GRADU

PUBLICO EXAMINI SUBJICIT

ISAACUS AHLHOLM,

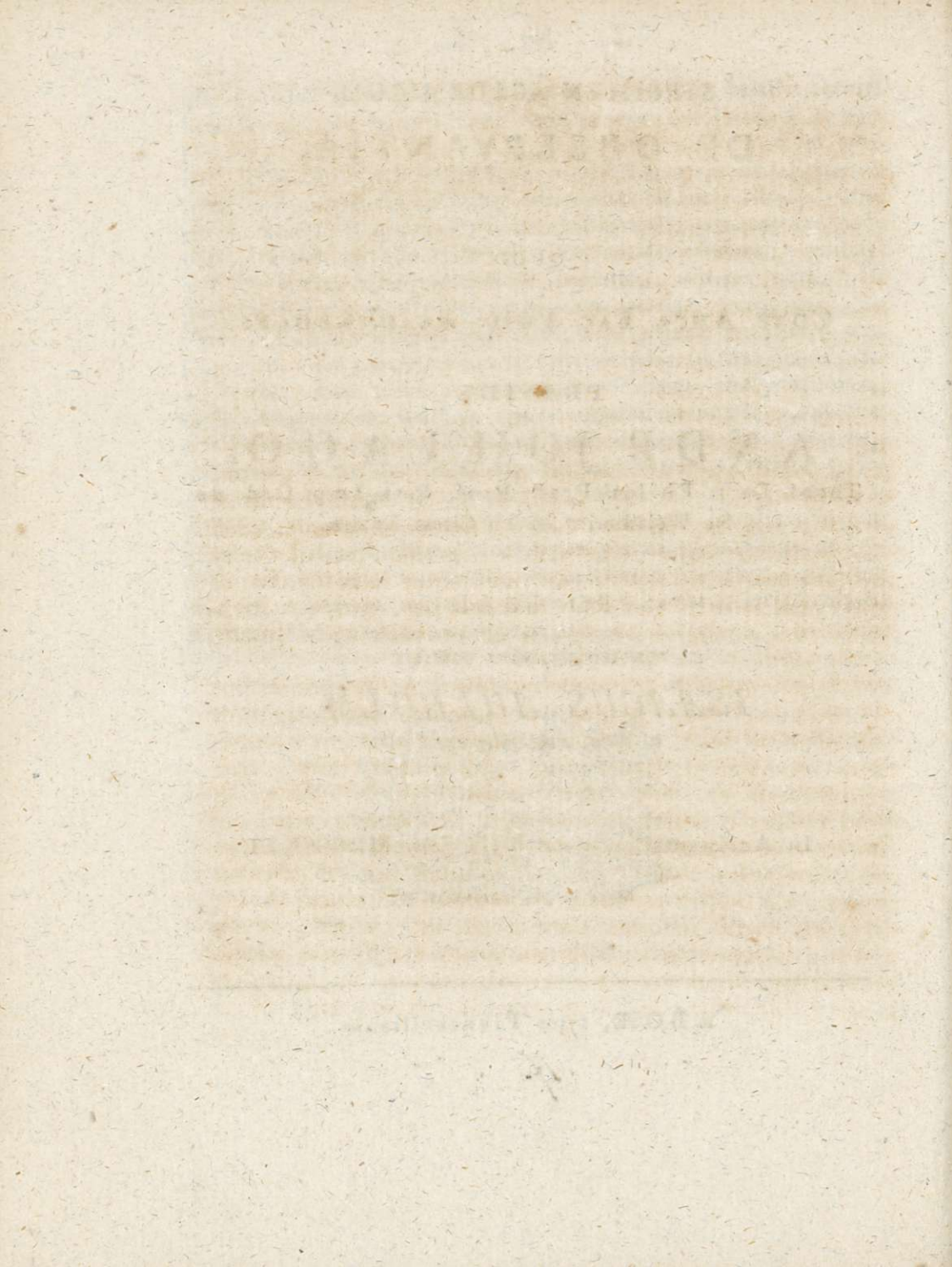
Stip. Publ. Wiburg.,

In Auditorio Philos. die VIII Dec. MDCCCXXI.

horis a. m. confvetis.

ABO Æ, typis Frenckellianis.

17.

Quatenus animali mortalis paret naturæ, eatenus fertur ad se conservandum, atque ad suum statum & ad ea quæ conservantia sunt ejus status, diligenda. Sed pretia rerum cum constituat earum indoles, qua illas appetere nos possimus, facili intelligitur negotio, hominem, principio diligendi sui ductum, res, prout propensiones proclivitatesque naturales lenire valeant, æstimare,

Jam vero est & aliud quiddam nobis hominibus appetendum, cujus quidem pretium ab inclinationibus non pendeat, sed cui, quæ ministrent impetus naturæ, omnia postponi debeant: quod, sibi semper simile, concupiscendum sit, non nostri causa, sed sui ipsius, & quod philautiæ nostræ ita deroget, ut eidem favere, nisi consentiente hoc quidem facultatis appetendi objecto summo, numquam nobis liceat. Absolutum hoc, e mutabili rerum serie frustra eruendum, quippe quod altiori nostræ unice debeat naturæ, nihil aliud esse potest, quam quod definiverit lex a libertate sibi met ipsi lata, pretio dignitateque supra omnia eminens summo, atque observantiam sui nobis, ejusdem consciis, extorquens, peculiaris

liaris ingenii, quod, Specimen edituri Academicum, breviter explicare nobis constituimus; sperantes fore, ut mitem iorem juveniliū conatuū Lectoris B. censuram sinus experturi.

In sensu proprie cernitur observantia. Qui vero sensus a reliquis, quibus affici umquam possit homo, sensibus adeo quidem distat, ut pro specificè diverso debeat haberi. Ubi nempe sub sensus ceciderit objectum quoddam, sensibus obnoxium, v. gr. edulium, oritur, vim suam exferente naturæ impetu, e. c. fame, rei objectæ adpetitus, qui sicubi suavem objecti saporem, naturalemque necessitatem placandi potestatem fruendo perceperimus, rei ipsius studiosos nosmet reddit, vel in propensionem ad eandem transit, cui ubi fiat satis, sensus iucundi oritur. Qui ergo originem habeat ejusmodi sensus, facili intelligimus negotio, observantes simul, eandem ante experientiam oriri non posse, quæ, utrum voluptate, an tædio nos affecturum sit objectum, nos docet,

Jam quidem facultas sensitiva, quæ omnibus inclinationibus nostris fundamento est, necessaria sensationis, quam observantiam dicimus, est conditio, verum tamen determinatio ejus inest in ratione, quatenus, ab omni contagione impulsione sensitivarum libera, principia facultatis appetitivæ constitutiva continet. Naturam nostram, qua animalium, ita comparatam esse videmus, ut res inclinationi subjectæ primum se nobis obtendant: studeatque natura nostra pathologice determinabilis, ad legislationem universalem etiam si minime idonea, ejusdem tamen potestatem sibi arrogare, juribusque suis, prioribus atque originariis, auctoritatem summam, haud secus ac si nostrum Ego continuat totum, vindicare. Quæ qui-

quidem hominis propensio, se ipsum, ex rationibus arbitrii determinandi subjectivis, ad objectivum voluntatis determinandæ principium evehendi, amor sui dici solet.

Jam vero lex, quæ coram naturis sensu præditis & ratione in universum omnibus absolute valeat, nulla est, nisi moralis, obsequium sui sincerum & intemeratum cogitanti cuivis necessario injungens. Quæ si reapse determinari voluntas hominis liberi, si ad ejus tenorem agendi obligatio in mente poterit oriri, legis ipsius repræsentatio, philantiæ, legi huicce contrariæ, vim omnem ita derogat, necesse est, ut præ omnibus valeat legis auctoritas, & personæ æstimatio ad conditionem legis hujusce ipsius servandæ adstringatur. Hæc circumscriptio, observantia moralis dicta, quæ in sensu positæ propensiones cunctæ, & qui in propensionibus cernitur, amor sui, ab omni ad legislationem supremam aditu exclusæ, tanguntur, in sensum eo ipso vim necessario exferit, homini sensibus obnoxio & ad semet ipsum venerandum natura proclivi, injucundam. Semet nempe, qualis est, propensionesque naturæ suæ sensualis cum Lege comparans, non poterit quin deprimatur homo.

Imperscrutabilis hæcce legis effectio, quæ sensus, pathologica quidem est, attamen, quæ originem suam, rationem, quæ absque prævio ullo sensu, in moralitatem intento, observantiam libere producit, pro immediato altioris, cujus participes legem nobis ipsi ferimus sequendam, naturæ phænomeno est habenda. Quatenus vim inclinationibus, moralitati obstantibus, infert, negativus est sensus observantiæ; sed quoniam hoc ipso fit, ut mentem fortius feriat legis, præ sensuum stimulis, principatus, removeaturque ergo virtutis in natura entis finiti latens mora, ut & respectu originis, quam diximus, suæ,

pro positivo insimul est habenda. Quævis etenim deminutio impedimentorum, vim quandam agentem cohibentium, eandem vim promovere censenda est. Jam repræsentatio legis moralis, amorem sui coercens, impedimentum minuit Rationis puræ practicæ, quæ illam solum ob causam constantem actionum cum lege harmoniam non efficit, quod cupiditatum lenociniis trahi semet homo liber patiat. Quo magis solipsismo imperare didicerit, eo magis increscit, legi morali quæ competit, summa auctoritas. Quæ ex parte sensuali est oppressio, ex parte intellectuali elatio igitur est moralis, h. e. practicæ, quæ sensui semet obtrudit, erga Legem venerationis, quæ observantiam constituit. Hæc jam legis moralis, cujus in voluntatem vim, advocamina arcendo, promovet, positiva sed indirecta in sensum effectio. ut actionis determinandæ subjectivum, quod solum semper sufficiat, principium, entis, cujus ratio non jam per naturam suam legi objectivæ necessario convenit, menti numquam non obversatur, elaterquæ ideo animi est. Qui quoniam rationi debetur, quatenus normam actionum, non propter objectum quoddam, per actionem comparandum, sed propter actionis cum lege morali convenientiam summumque pretium, ideoque absolute præscribit, invitamentum continet, a sensuum contagione purum, practicum liberumque; quod, ut cum lege convenire possit regula subjectiva, efficit. Necesaria hæc sunt adjumenta virtutis naturæ cuius finitæ, cujus a bono veroque aberrare voluntas possit; de sancta vero, cum lege per naturam suam congrua, non valent.

Sensus observantiæ haud facit ad ipsam legem moralem constituendam, neque ad actiones dijudicandas, sed, effectus ipsius rationis, elater modo est, urgens, ut lex objectiva regulæ subjectivæ induatur indole. Potest & sen-

sensus moralis dici, modo ne hoc intelligatur sensus quidam peculiaris, legem moralem antecedens. Per se nempe imperat Ratio, objectum appetitus constituens per se & absolute bonum, legemque ferens, formale actionum determinandarum principium. Nemo est mortalium, qui non inter propensionem e sensu ortam atque actionem ex lege necessariam, officium, quam maximum esse discrimen agnoscat. Illam lubens sequitur, huic conscientia sui, vel invitus parere cogitur. Ubi nempe pronuntiaverit lex moralis, ibi, ratione eorum, quæ agenda sunt, optio nulla amplius relinquitur. Legem sanctam revereri, eidem obtem peremus nec ne, pariter tenemur. Cujus vero coactionis sensus non ex re quadam sensibus objecta ortus esse potest, sed e Ratione derivanda est, voluntatem immediate determinante, per legem, absolute imperantem, cui subiecti sumus, non tamen per externam quandam, sed per ipsius illius, qua naturæ vinculis solvimur, potestatis nostræ vim. Conscientia subjectionis liberæ voluntatis sub legem, cum coactione tamen necessaria, quæ cunctis inclinationibus fit, sed per propriam rationem, conjuncta, est igitur observantia *).

Hic sensus cum repræsentatione legis moralis in quavis natura rationis compote finita necessario conjunctus reperitur. Est tributum, quod, velis nolis, præclare factis non poteris recusare, cuique, sicubi possunt, libenter semet subtrahunt solipsismo nimium plerumque dediti mortales. Vitium aliquod haud raro acquirere solent, quo observantiam, merito insigni debitam, minuunt, ipsis molestant, quod ejusmodi exemplo deprimi semet ipsos sentiant. Excelsi namque animi facinora eo magis arrogantiam cujusque, vitam cum iis suam comparantis præ-

*) V. Krit. der Pr. Vern, v. IMM, KANT p. 142.

præcipitant, quod legi sanctæ obsequendi potestatem, homini libero datam, facto probaram atque oculis ergo quasi conspiciendam, sistant. Et si vel probitate cum homine suspiciendo certare quis valuerit, observantiæ tamen sensui semet subtrahere non sustinet. Quæ nempe sua cuique, τέλος nobis attingendum animo secum reputanti, virtus manca numquam non videtur, clarius in alio, cujus labem non peripexerit, elucet. Et quantumvis homo, ab observantiâ, opinioni de personali sua dignitate derogante, semet liberaturus, conetur legem sanctam cum commodi studio sui componere, non tamen potest, quin observantiæ sensu, de nostra nos indignitate, ad normam legis, exemplo sub adspæctum subjectæ, vi libertatis nobis insitæ exuenda, graviter increpante, afficiatur.

Peculiare hoc, quod absolutam rationis legislationem non antecedit, sed per eam solam efficitur, sensationis genus. etiamsi philautiam complacentiæ penitus prosterнат, & cum coactione necessario conjunctum sit, ideoque arroganti præprimis injucundum, mirum simul in modum nos elevat, quippe cum versus rerum ordinem, in quo nullis, nisi propriis legibus subjecti simus, animum attollere nosmet jubeat, invitamentumque longe aliud, ac quod ministrare valeat animalis nostra natura, ex honesta actione capiendum, agnoscere. Ubi in locum admirationis sui successerit, mentem opplens, inque voluntatem vim exserens, observantiâ, spectandam se præbet festa ipsius, quæ severe imperans, nihilque propensionem permittens, vel audacissimo tremorem incutit malefico, legis majestas, & quo magis supra fragilem suam naturam eminere legem sanctam intellexint homo, eo magis quoad naturam suam supra sensus positam evehi, nec sine voluptate, sibi videtur.

Res,

Res, prout commodum nostrum promovent, vel nobis obsunt, vario modo nosmet movere possunt. Utillium, præsertim si animantes fuerint, amore capi possumus, noxiarum metu, insolitarum admiratione, quin & stupore affici. Quæ vero omnia magis minusve distant ab observantia, quæ personas solum spectat. Hanc vero observantiam attentius considerantes facili animadvertimus negotio, ejusdem nullam esse aliam rationem posse, nisi moralem, neque eandem absque respectu ad legem moralem habito oriri. Semper posita est in conscientia cujusdam officii, cujus conservati exemplum nobis proposuerit homo, quem observantia prosequamur. Virum ergo summopero suspicimus, ingenio, gnauitate, potentia, aliove virtutis adjumento insignem, opinantes, ut decet, non indoli nativæ, vel fortunæ solum, sed proprio studio industræque, h. e. erga legem obsequio, nobis imitando, hanc laudem præcipue deberi. Ast ubi e pravitate morum ejusmodi viri eluxerit interni characteris turpitudine, corpus quidem, sed non animum, coram eo inflectere possumus. Atque hominem, cujus ingenio salibusque & erga te benevolentia delecteris, cujusve percellaris robore & fortitudine, eruditionis copia, potestare, vel alio, quo supra plurimos emineat, quodam, amare quidem, metuere, admirari, vel etiam stupere; si autem probitas ei defuerit, non observantia, quæ virum, cujus spectata fuerit honestas, vel in loco humili positum ignobilique, numquam non sequitur, colere poteris. Ex quibus intelligitur, pathologicae originis non esse, qui a ratione sola efficitur, sensum observantiæ, legemque proprie eundem spectare.

Arrogantiam quidem penitus prosternt Lex, ultra quam præstare ullus umquam mortalium valuerit, ab unoquoque legis conscio poscens; sed omnem tamen
ho-

hominis erga semet ipsum observantiam non excludit. Quin potius cum contemptu sui conciliari non potest, quæ homini incumbit, cum lege convenientia; quippe cum voluntatis emendatio omnis a sui, non qua est, sed qua esse debet potestque homo liber, proficiscatur observantia, quæ, boni instar genii, probum præcipit quemque concomitatur, omnes ejus non actiones modo, verum secreta etiam consilia observans, atque, ut nativi sui bene memor sit pretii, semper & ubique monens. Qui nempe, qua pars mundi sensibilis, defectus convenientiæ vitæ suæ cum Legis sanctæ præscripto sibi conscius, merito vacuum semet esse profanumque, non potest quin agnoscat homo, idem, qua persona, ad mundum supra sensus positum pertinens, ab omni naturæ sensibilis universæ mechanismo semet emancipat, liberque, vi potestatis suæ autonomicæ, legem fert absolutam & universalem, cui mundum, quaquā patet, empiricum, semetque ergo ipsum, quatenus in tempore mutationibus est obnoxius, necessario subicit. Summam in semet excitat observantiam hæcce naturæ excellentia humanæ, quam nobis manifestat ipsa lex moralis, in mentem cogitantis aditum, absque tamen tum minis terroribusque, tum sensuum delinimentis, cum vi ulla, ipsa sibi aperiens; sensumque gignit dignitatis, quæ homini, respectu destinationis suæ, competit, summæ. Ex hujusmodi observantia solum intelligi potest, qui homo, felicitatem inhians, officium cuivis jucundo, quid quod vitæ ipsi præferre valeat, calamitatesque summas, per crimen leve vitandas, potius subire velit, quam ansam semet ipsum, ob commodum, vel insigne, turpiter quæsitum, contemnendi sibi præbere.

Summum, quo supra omnia cetera in orbe terrarum obvia, homo eminet fastigium, cœco quodam naturæ quasi impetu semet vel rudi manifestans, a magis exculco clarius perspicitur. Mera propensionum objecta, nullius, præter quod propensionibus adstrictum sit necessitatibusque, pretii cum sint: rerum, quæcumque demum fuerint, pro lubitu usum, nullus harum, sed sui ipsius modo, illis qui utatur, legis conscii, respectus cum cohibeat; hominis contra, qua legis moralis est subiectum, absolutum esse pretium: qua non nisi a legibus, per suam ipsius rationem propositis, ultimo pendet, nullis, quæ huic repugnent autonomiæ, consiliis naturæ, quæcumque demum fuerit, subiectum, neque ergo instrumentum ullius umquam voluntatis, sed per se scopum esse naturam quamvis rationis participem, officii, quod in absoluto versatur, ratio necessario postulat. Quæ quidem, naturæ sublimioris nostræ observantiam pariens, ut, libertatem vindicantes nostram, prorsus nihil, nisi quod ab autonómica profectum fuerit potestate, voluntatem determinare permittamus, nobis injungit. Perpulchræ aspectu licet itaque esse possint actiones, quarum ultimum propensio quadam, e philautia vel sympathia pullulans, fuerit principium; non tamen loco, quo omni externæ vi ereptos, actionumque ultimam, quæ coram ratione quavis valeat, normam nobismet libere statuentes, nosmet agnoscimus, sunt convenientes, quippe cum ad autonomiæ ditionem non pertineant inclinationes.

Cum sensuum titillationibus commune prorsus nihil est dignitati officii summæ, quæ propria sua definitur lege, propriumque habet forum. Quantumvis igitur hæcce ambo, a semet invicem diversa, medicinam anxio paraturus animo, confundere coneris, sponte tamen num-

quam coalescent; quod nec fieri posset, nisi cum dispendio vitæ moralis, quæ non actionibus, externa modo cum præscripto legis moralis similitudine, semet spectanti commendantibus, absolvitur, sed in mente animoque cernitur, ad legis præscriptum conformato. *Qui non cum me est, is contra me est:* dixit quondam exemplum legis consummatissimum: quod idem de moralitate valet. Actiones, vel cum summo commodi dispendio a te perpetratas, quas, quia ergo legem obsequii speciem referant, longeque maximam afferre observentur utilitatem, alii quidem, observantiam earumdem fuisse principium, opinantes, pro præclare fortiterque factis habeant, atque ut generosi indicia animi summis efferant laudibus; at si alius earum fuerit fons, ac voluntas sola legis observantia unice determinata, tantum quidem a morali, quod internus modo, animi sc. affectionis, cum ultima actionum norma concentus parare valet, præterio absunt, ut pro peccatis potius, quæ splendida dixere olim Patres, sint habenda. Ex quibus intelligitur, elaterem moralem nulum esse, nisi observantiam.

Ideam sanctitatis nobismet ratio ministrat, prototypum, ad quod, spatio infinito a nobis distans, progressu perpetuo propius propiusque accedere ut conemur, altiori nostra impellimur natura, sed quod immentum permetiri stadium nulli datum est naturæ creatæ, quæ numquam eo perfectionis moralis ascendere potest, ut cum lege sancta, absque ullo repugnantia sensu, semper & ubique sponte & libenter conveniat, adeo ut ne possibilitas quidem cupiditatis, quæ ad aberrandum alliciat, inveniretur: ad instar Entis omnium perfectissimi, super omnem dependentiam erecti, sancta Cujus voluntas, per naturam suam, mutari nesciam, cum lege numquam non

non consentiens est. Etenim cum finitus sit homo, atque, respectu eorum, quæ, ut cum statu suo plane contentus vivere possit, desideret, aliunde pendeat, a cupiditatibus inclinationibusque semet prorsus liberum præstare nunquam valet, quæ a fonte longe alio, quam lex moralis, promanantes, cum hac sponte & per se non conspirant, & in quas itaque imperium, ex lege necessarium, non potest sine dispendio jucundi sensualis, neque ergo sine recusatione voluntatis, quatenus sensibus obnoxius est, hominis, exerceri. Internam proinde hoc sui ipsius, ad ea quæ sæpe invitus faciat, coactionem ab homine requirit, h. e. observantiam erga legem, cujus necessitas, infirmitatis virium suarum conscii, neque periculo transgressionis umquam plane liberi, hominis, qui semet ipsum, sincere fuerit scrutatus, menti ut obligatio semper obversatur, non vero ut ratio agendi, quæ a nobismet ipsis expetita sit. Fanaticismum redolet arrogantia favens & mysticismo, atque cum sanctissimi Evangelii doctrina non bene consentiens, sententia, ad mentis habitum evehere semet hominem posse, qui nec calcare egeat, nec freno, cuique lex non præceptum sit, & qui ex solo igitur erga legem amore, omni vacuus coactione, ex proprio conveniat motu, cum summo omnis boni Auctore coalescens. Cui, licet vel summis placuisse videatur ingeniiis *), naturæ perpendentes imbecillitatem humanæ, assentiri

*) Ja! wir glauben, daß es etwas Höheres giebt, als eure Tugend und die Sittlichkeit, wovon ihr, armfelig und ohne Kraft, redet; wir glauben, daß es einen Zustand der Seele giebt, in welchem für sie so wenig ein Gebot, als eine Belohnung der Tugend ist, indem sie bloß der innern Nothwendigkeit ihrer Natur gemäß handelt. Das Gebot spricht sich durch ein Sollen aus und setzt den Begriff des Bösen neben dem des Guten voraus. Um das Böse euch

tiri non possumus, pro certo habentes atque indubitato, officium debitumque sola esse nomina, quibus nostra ad legem sanctam relatio sit insignienda: obtemperationem legi, quæ penes hominem sit, non ex solo erga legem amore, ab omni contra eandem reculatione interna vacuo, sed ex observantia erga hanc, cui, absolute imperanti, homo numquam non est subjectus, at cujus tamen onus, quod a ratione ipsa imponitur, lene est, legem, proficisci: statumque moralem, ad quem eniti homo valeat, summum, virtutem esse, observantiæ armis contra sensuum titillationes continuo luctantem; non vero puritatem voluntatis, quæ suoapte & injusfu cum lege conveniat sanctissima.

gleichwohl zu erhalten, (denn es ist nach dem vorhergehenden der Grund eurer sinnlichen Existenz) wollt ihr die Tugend lieber als Unterwerfung, denn als absolute Freyheit, begreifen. Dafs Sittlichkeit in diesem Sinne nichts Höchstes sey, könnt ihr aber schon aus dem Gegensatz sehn, den sie für euch zur Begleitung hat, dem der Glückseligkeit. Die Bestimmung des Vernunftwesens kann nicht seyn, dem Sittengesetz eben so zu unterliegen, wie der einzelne Körper der Schwere unterliegt: denn hiemit bestünde das Differenzverhältniß: die Seele ist nur wahrhaft sittlich, wenn sie es mit absoluter Freyheit ist, d. h. wenn die Sittlichkeit für sie zugleich die absolute Seligkeit ist. Wie, unglücklich zu seyn oder sich zu fühlen die wahre Unsittlichkeit selbst ist, so ist Seligkeit nicht ein Accidens der Tugend, sondern sie selbst. Nicht ein abhängiges, sondern ein in der Gesätmäßigkeit zugleich freyes Leben zu leben ist absolute Sittlichkeit. Wie die Idee und wie ihr Abbild, der Weltkörper, nur dadurch dafs er das Centrum, die Identität in sich selbst aufnimmt, zugleich in ihr ist und umgekehrt; so auch die Seele: ihre Tendenz mit dem Centro, mit Gott Eins zu seyn ist Sittlichkeit, aber die Differenz würde als blosse Negation bestehen, wäre nicht diese Wiederaufnahme der Endlichkeit in die Unendlichkeit zugleich ein Uebergang des Unendlichen in das Endliche; d. h. ein vollkommenes in sich selbst seyn des letzteren; — V, Philosophie und Religion, Von SCHELLING. p. 60, 61.
